NORTH DAKOTA
DEPARTMENT of HEALTH

داکۆتای باکوور
بەشی تەندرووستی

منداڵ و ئەنسراکس

لاپەڕەی زانیاریەکان بۆ دایکان وباوکان

ئەم لاپەڕەی زانیاریە زانیاری و سەرچاوە بۆ دایکانوباوکان دابیندەکات تاوەکو (1) یارمەتی منداڵەکانیان بدات زاڵ بن بەسەر ئەو ترسانەی هەیانە لەبارەی ئەنسراکسەوە و (2) بتوانن بڕیار بدەن لەبارەی ئەو شتانەی پەیوەندی بە ئەنسراکس و منداڵەکانیانەوە هەیە.

<u>چۆن ترسی منداڵان کەم بکەینەوە</u>

(1) ***یارمەتی منداڵەکەت بدە هەست بکات سەلامەتە***. لێیان بگەڕێ باسی ترس و نیگەرانیەکانیان بکەن. خوبگرە بەو ڕۆتینانەی ناو خیزانەوە کە وا لە منداڵان دەکات هەست بە ئاسودەیی و سەلامەتی بکەن. دڵنیایان بکەرەوە کە دایکان و باوکان، مامۆستایان، پزیشکەکان و کاربەدەستانی حکومەت هەرچیان لە تواناداە بێت دەیکەن بۆ ئەوەی ئەوان سەلامەت و تەندروست بن.

(2) ***ماوەی تەماشاکردنی هەواڵی تەلەفزیۆنی لەلایەن منداڵەوە سنوردار بکە***. دەشێت منداڵان بترسن، زنوقیان بچێت یان توشی سەدمە ببن بەو راپۆرتە هەواڵانەی لە بارەی تیرۆریزمی بایۆلۆجیەوە دەیبینن. چاودێری ئەو شتانە بکە کە لە تەلەفزیۆن دا دەیبینن و کاتیك تەماشای تەلەفزیۆن دەکەن تەئکید بکە لەوەی کە رێ بە موناقەشەی خێزانی بدەیت لە کاتی تەماشاکردن و پاش ئەوەش تاوەکو ترس و دودڵیەکانیان بخەنەرو.

(3) ***چەك بکە بە راستیەکان.*** مەعریفە باشترین رێگای خۆپاراستنە لە ترسی ناپێویست. منداڵەکانت کەمتر دەترسن ئەگەر بزانن تۆ ناترسیت و کاتیان لەگەڵ دا ببەیتە سەر بۆ وەڵامدانەوەی هەمو پرسیارەکانیان.

<u>**ئەو شتانەی کە دەبێت هەمو دایکان و باوکان بیزانن**</u>

ئەنسراکس لە رێی بەکتریایەکەوە دروست دەبێت کە بەشێوەیەکی سروشتی لە خاکدا هەیە. دەتوانن بەرگێکی خۆپاریز بەدەوری خۆیان دا دروست بکەن کە بە (سپۆر) ناو دەبرێت و دەشتوانن مادەی زەهراوی بخەنە گیانی ئەو کەسانەوە کە توش بون بە ئەنسراکس.

نە خۆت نە منداڵەکەت نە لەیەکترەوە و نە لە کەسی ترەوە ئەنسراکس *ناگرن*. تەنانەت ئەگەر بەهۆی ئەنسراکسەوە نەخۆش بکەویت، ***ناتوانیت*** نەخۆشیەکە بۆ منداڵەکانت بگوێزیتەوە. هەروەها تەنانەت ئەگەر کەسێکیش بەئەنقەست بەکتریا بخاتە شوێنی کارکردنەکەتەوە ، ئیحتیمال زۆر کەمە کە تۆ ئەو بەکتریایە بگویزێتەوە بۆ منداڵەکانت لەرێی جلوبەرگ یان قژتەوە.

خەڵك لە سی رێگاوە بەر بەکتریا دەکەون یان توشی بەکتریایەك دەبن کە دەبێتە هۆی ئەنسراکس: (1) لە رێی هەڵمژینی بەکتریاوە، (2) توشی بەکتریاکە دەبن بەهۆی برین یان روشانی سەر پێستەوە، (3) لەرێی خواردنی شتێکەوە کە بەکتریاکەی تیایە (عادەتەن لە رێی گۆشتی ئاژەڵێکی توشبو بە بەکتریاکە کە گۆشتەکەی زۆر نەکوڵێنرابێت). ئەگەری کەوتنە

بەر بەکتریاکە لە هەر یەك لەو ڕێگایەنەوە زۆر کەمە. ئەمە جگەلەوەی، کە لەشمان بەرگری هەیە لە دژی بەکتریاکە، لەبەرئەوە هەمو کەسێك کە بەر بەکتریاکە دەکەوێت توشی ئەنسراکس نابێت.

سێ جۆر ئەنسراکس هەیە، کە هەمویان بە دەرمانی ئەنتی بایۆتیك چارەسەر دەکرێن:

- ئەنسراکسی پێست: ئەمە بێ مەترسیترین جۆری ئەنسراکسە. یەکەم نیشانەی ئاوساویەکی بچوکی بێ ئازارە کە بڵقێك دەردەکات. یەك، دوو ڕۆژ دواتر بڵقەکە قەتماغەیەکی رەش دروست دەکات لە ناوەراست دا.
- ئەنسراکسی هەناوی لە ئەنسراکسی پێست مەترسیدارترە. نیشانە سەرەتاییەکانی دڵ تیکهەڵاتن و نەمانی ئارەزوی خواردن و تا یە کە ئازارێکی ناوسکی توندی بەدودا دێت. ئەمە لە هەمو جۆرەکانی ئەنسراکس کەمتر باوە.
- ئەنسراکسی هەڵمژین لە هەمو جۆرەکانی تر مەترسیدارترە. ئەم نەخۆشیەیان بە چەند نیشانەیەك دەست پێدەکات کە نزیکن لە نیشانەکانی سەرمابون یان هەڵامەتەوە. ئەگەر زوو پێی بزانرێت، ئەنسراکسی هەڵمژین لە رێی ئەنتی بایۆتیکەوە بە سەرکەوتویی چارەسەر دەکرێت. خۆ ئەگەر ئەنسراکسی هەڵمژین زوو پێی نەزانریت و نیشانەی زیاتر پەرەپێ بدات، عادەتەن دەبێتە هۆی مردن. هەمو نیشانەکانی سەرمابون یان هەڵامەت ئەنسراکس ***نیە***.

ئاماژە و نیشانەکانی هەوکردنی (ئیلتیهابی) ئەنسراکس لە منالّی تەمەن سەرو دوو مانگەوە هاوشیوەن لەگەڵ هی خەڵکانی گەورەدا. تا رادەیەکی زۆر نەخۆشیەکە بە هەمان شێوە کاردەکاتە سەر منداڵ و گەورە هەرچەندە رەنگە منداڵان توشی زیانی لاوەکی زۆرتر ببن لە ئەنجامی بەکارهێنانی ئەنتی بایۆتیك کە بەکاردێت بۆ رێگرتن یان چارەسەرکردنی نەخۆشیەکە.

هەرچەندە رەنگە حەزبکەیت داوای بریك لە دەرمانی ئەنتی بایۆتیك بکەیت لە پزیشکەکەت تا لە بەردەست دا بێت، نە سەنتەرەکانی کۆنترۆڵ و رێگرتن لە نەخۆشی Centers for Disease Control and Prevention (CDC) و نە ئەکادیمیای ئەمریکی پزیشکی منداڵان پیشنیاری کاری لەم جۆرە ناکەن.نابێت ئەنتی بایۆتیك پەیدابکەیت بۆ منداڵەکانت هەتاوەکو دەسەڵاتدارە تەندروستیە گشتیەکان تەئکید نەکەن لەوەی کە پیدەچێت منداڵەکانت کەوتبنە بەر ئەو بەکتریایەی کە دەبێتە هۆی ئەنسراکس.پێدانی ئەنتی بایۆتیك بە منداڵەکەت کاتێك پێویستی نەبیت زیانی زۆرتر پێدەگەیەنێت وەك لە کەڵك. زۆر لە ئەنتی بایۆتیکەکان زیانی لاوەکییان هەیە لەسەر منداڵان و بەکارهێنانی ئەنتی بایۆتیك کاتێك پیویست نەبێت دەکرێت ببێتە هۆی ئەوەی بەکتریا بەرگری دروست بکات لە بەرامبەر ئەو دەرمانانەدا لە منداڵەکەت دا. ئەگەر ئەمە روبدات، ئەنتی بایۆتیکەکە ئەو بەکتریایەی بۆ لەناو ناچێت کە بەرگری پەیدا کردوە کاتێك منداڵەکەت جاری داهاتو پێویستی بە هەمان ئەنتی بایۆتیکە بۆ چارەسەرکردنی هەوکردنی گوێ و لوت یان جۆری تری هەوکردن کە منداڵان زوو زوو توشیان دەبێت.

لە ئێستادا کوتانی ئەنسراکس نیە بۆ منداڵان. ئەو کوتانی ئەنسراکسەی بۆ گەورە هەیە هەرگیز لە منداڵ دا تاقینەکراوەتەوە و بە شتێکی باشیش نازانریت بۆ کەسانی خوار تەمەن 18 ساڵ.لە ئێستادا تەنها بۆ ئەوانەیە کە لە خزمەتی سەربازی دان هەرچەندە کاربەدەستانی تەندروستی گشتی سەرقاڵی رەچاوکردنی بەکارهینانین بۆ پیشە پر مەترسیەکانی تر.

ئیحتیمالی ئەوەی منداڵەکانت بەر ئەو بەکتریایە بکەون کە دەبێتە هۆی ئەنسراکس زۆر کەمە. لەگەڵ ئەوەشدا، ئەگەر کارمەندانی تەندروستی دڵنیا بن یان گومانیان هەبێت لەوەی کە خۆت یان منداڵەکانت بەر بەکتریاکە کەوتون، پزیشکەکەت یان کارمەندانی تری تەندروستی ئەنتی بایۆتیکت بۆ دەنوسن بۆئەوەی ری بگرن لەوەی نەخۆشیەکە لە خۆت یان منداڵەکانت دا گەشە نەکات. زوو دەستنیشانکردن و چارەسەرکردنی ئەنسراکس لە منداڵان دا گرنگە، بۆیە بۆ هەر پرسیارێك یان نیگەرانیەك تەلەفون بکە بۆ دابینکەری چاودیریە تەندروستیەکەت. لەیادت بێت: <u>قەت ئەنتی بایۆتیك نەدەیت بە منداڵەکەت ئەگەر پزیشك منداڵەکەتی فەحس نەکردبێت</u>

و ئەنتی بایۆتیکی بۆ نەنوسی بێت. هەروەها تەئکید بکە لەوەی هەر ئەنتی بایۆتیکێکت بەکارهێنا کتومت بەگوێرەی رێنوینیەکانی پزیشك یان دەرمانخانە بێت.

بۆ زانیاری زیاتر،پەیوەندی بکە بە فەرمانگەی تەندروستی (داکۆتای باکور)ەوە لە رێی ژمارە تەلەفونی 2378 328 701 .